

**MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE ȘI CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE
UNIVERSITATEA „LUCIAN BLAGA” SIBIU
FACULTATEA DE LITERE ȘI ARTE**

TEZĂ DE DOCTORAT
- Rezumat -

Conducător științific:

PROF. UNIV. DR. GHEORGHE MANOLACHE

Doctorand :

SAMSON MARTHA MELINDA

SIBIU 2016

CUPRINS

Argument	6
1. O ABORDARE TRANSDISCIPLINARĂ A LIRICULUI	9
1.1. Transdisciplinaritatea - o nouă abordare	9
1.2. Categoria liricului. Definiții, delimitări, istoric	10
1.3. Categoria liricului din perspectiva unor autori români	14
1.4. Lirica românească la sfârșitul secolului al XIX-lea începutul secolului al XX-lea	16
1.5. Lirismul muzical	23
2. – „MELOPOETICA” – ELEMENTE DE LIMBAJ POETIC ȘI LIMBAJ MUZICAL	25
2.1. Limbajul și comunicarea artistică	25
2.1.1. Muzicalitatea poeziei	26
2.1.2. Retorica și influența ei asupra muzicii	27
2.1.3. Capacitatea semantică a muzicii	29
2.2. Poezia, liedul și elementele lor specifice	31
2.2.1. Poezia	31
2.2.2. Liedul	33
2.2.3. Formă și conținut	34
2.2.3.1. Forme poetice	35
2.2.3.2. Forma muzicală. Forma de lied	36
2.2.3.3. Ritm și metru poetic	38
2.2.3.4. Ritmul și metrul în muzică	43
2.2.3.5. Armonia și tonalitatea	45
2.2.3.6. Rima	47
2.2.3.7. Tema și motivul literar	48
2.2.3.8. Structuri muzicale: melodie, temă și motiv	50
2.2.3.9. Figuri de stil și tropi	53
2.2.3.10. Unele aspecte privind conținutul poetic al liedului	55
3. NAȘTEREA ȘI EVOLUȚIA LIEDULUI ROMÂNESC	57
3.1. Începuturile muzicii culte românești	57
3.2. Originea liedului românesc	57
3.3. Compozitori transilvăneni de lied	60
3.3.1. Gheorghe Dima (1847 – 1925)	60
3.3.2. Nicolae Bretan (1887 – 1968)	61

3.3.3. Marțian Negrea (1893 – 1973)	63
3.3.4. Tudor Ciortea (1903 – 1982)	64
3.3.5. Sigismund Toduță (1908 – 1991)	65
4. TRANSPUNEREA POEZIEI TRADIȚIONALE ȘI TRADIȚIONALISTE ÎN LIEDUL TRANSILVĂNEAN	66
4.1. Începuturi literare	66
4.2. Poezia – „cântec”	68
4.3. „Bardul de la Mircești”	69
4.3.1. Balada	70
4.3.2. Lieduri pe versuri de Vasile Alecsandri	72
4.4. George Coșbuc	79
4.4.1. Viziunea muzicală a „cântării” coșbuciene	81
4.4.2. Lirica măștilor – „A venit un lup din crâng”	84
4.5. „Lirismul coral” la Octavian Goga	90
4.5.1. „Cântarea pătimirii noastre”	93
4.5.2. Octavian Goga și Nicolae Bretan	96
5. ARMONIE ȘI MUZICALITATE ÎN POEZIA LUI MIHAI EMINESCU	98
5.1. Mihai Eminescu și muzica	98
5.1.1. Cadre tipologice romantice. Romantismul german	98
5.1.2. Universul poetic eminescian	99
5.1.3. Muzica în viziunea lui Mihai Eminescu	100
5.1.4. „Limba strămoșească e o muzică” – Armonia poeziei	102
5.1.5. Repetiția ca formă de muzicalizare a discursului poetic	104
5.2. Poezia lui Mihai Eminescu în creația transilvăneană de lied	106
5.2.1. Privire de ansamblu asupra repertoriului de lied pe versuri de Mihai Eminescu	106
5.2.2. Simetrie și repetiție	107
5.2.3. Procedee compoziționale în poezia eminesciană	109
5.2.3.1. Dezvoltarea ideilor muzicale	109
5.2.3.2. Celule generatoare	110
5.2.4. Melodie și eufonie	112
5.2.5. Ritmul	118
5.2.6. Tonalitatea	120
5.2.7. Forme muzicale adaptate textului poetic	122
5.2.8. Compozitorul – poet al imaginilor artistice	127

5.2.9. „Somnoroase păsărele” – studiu comparativ	129
6. OPERA POETICĂ A LUI LUCIAN BLAGA ÎN CREAȚIA DE LIED A COMPOZITORILOR	
TRANSILVĂNENI	142
6.1. Lucian Blaga și muzica	142
6.1.1. Universul poetic blagian	142
6.1.2. Muzica în viața și preocupările lui Lucian Blaga	143
6.1.3. Muzica în viziunea filosofului și poetului Lucian Blaga	144
6.1.4. Rolul muzicii în sistemul filosofic blagian	146
6.1.5. Ritmul poeziei la Lucian Blaga.....	147
6.1.6. Proiecte muzicale ale timpului	148
6.2. Lirica blagiană în creația de lied a compozitorilor transilvăneni	149
6.2.2. „Binomul ideal” Blaga – Toduță	150
6.2.3. Lucian Blaga și Tudor Ciortea	154
6.2.4. Lucian Blaga și Marțian Negrea	154
6.2.5. Melancolia ca „stare-fundal”	155
6.2.6. „Melancolie” - studiu omparativ	156
CONCLUZII	167
BIBLIOGRAFIE.....	171
ANEXE	179

LIRICA ROMÂNESCĂ ÎN LIEDUL TRANSILVĂNEAN

Relația strânsă dintre muzică și poezie a fost percepută încă din cele mai vechi timpuri, iar în decursul secolelor, evoluția celor două arte s-a desfășurat într-o simbioză perfectă. Din această uniune s-au născut diversele tradiții ale poezilor cântăreți, ale trubadurilor și minnesăngerilor medievali, care scriau versuri pentru a le cânta. Grecii antici denumeau *poietes* (*creator*) doar pe muzician și poet, iar ansamblul de reguli, tehnici privind scrierea versurilor, prozodia (*gr. Prosodia = intonare, accentuare < pros „către”, ode „cântec”*) ne trimite tot spre muzică. Această înrudire se manifestă cel mai evident în genul *liedului* (germ. *Lied* „cântec”). Termenul desemnează un gen al muzicii culte și anume o compoziție vocală pe un text liric sau un poem, acompaniată, de cele mai multe ori, de pian.

Tema a fost abordată distinct pe cele două compartimente, poezie și muzică, mai frecvent în studii privind liedul, opuri realizate în principal de muzicologi, care s-au arătat preocupați mai mult de realizarea muzicală a compoziției. Trebuie însă, luată în calcul și influența exercitată de arta muzicală în reconfigurarea poeziei. Ideea unei analogii poezie-muzică este vehiculată frecvent în studiile literare, în special în cele cu privire la poezia lui Mihai Eminescu, fără a oferi însă, explicații cu privire la dubla influență. Drept urmare, ne propunem clarificarea aspectelor ce țin de *muzicalitatea poeziei*, precum și a celor legate de *poezia muzicii*.

Scopul tezei de doctorat este de a realiza o analiză completă și complexă (tematică, structurală, etc.) a poeziei în cauză în relație cu muzica, o analiză tehnică (stilistică), analizând limbajele (retorica) și mecanica (poetica) poeziei și a liedului. În poezie putem vorbi de „celule” poetice dezvoltate asemenea celulelor muzicale, despre unison și octavă (ex. sinonimele), despre leitmotive, polifonie, imitație, melodie, armonie (consonanța sau disonanța acordurilor verbale), despre „timbre” poetice, ritm, măsură etc.

Rezultatele acestei cercetări aduc contribuții substanțiale atât în domeniul literar, cât și în cel muzical, prin abordarea transdisciplinară a fenomenului muzical-literar.

Spațiul de cercetare al liedului în literatură și muzică se va limita la câmpul cultural transilvănean, spațiu care se delimitează din punct de vedere istoric, geografic, politic și social, în primul rând cu scopul de a descoperi implicațiile literar-muzicale ale repertoriului de lied

românesc, dar și cu intenția de a observa anumite atitudini, opțiuni sau tendințe ale acestor compozitori, dacă ele există.

Rămâne deci, să examinăm creația de lied a compozitorilor români proveniți din acest spațiu: Gheorghe Dima (1847-1925), Nicolae Bretan (1887-1968), Marțian Negrea (1893-1973), Tudor Ciortea (1903-1982) și Sigismund Toduță (1908-1991). Generațiile ulterioare de compozitori, încă active, nu sunt incluse în acest studiu, deoarece opera acestora se îmbogățește în continuare cu noi opusuri, nefiind finalizată și reprezintă ceea ce numim *work in progress*.

Criteriile de selecție a textelor reflectă, mai curând, opțiunile compozitorilor transilvăneni de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Ne vom opri atenția asupra creației de lied inspirată de versurile poezilor Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, George Coșbuc, Octavian Goga și Lucian Blaga, acoperind astfel etapele principale ale evoluției poeziei române, de la începuturile acesteia, la maturitatea cunoscută prin Mihai Eminescu, ajungând la modernitatea interbeliciei realizată prin poezia lui Lucian Blaga.

Capacitatea semantică a muzicii alături de trăsătura sa fundamentală, aceea de a emoționa, a reprezentat subiectul a numeroase dezbateri, cu toate acestea, însă, categoria liricului nu a stârnit interes printre teoreticienii muzicii, fiind prea puțin teoretizat în studiile de specialitate. Probabil nu fără motiv. În domeniul muzicii, lirismul se simte „acasă”; este însăși trăsătura fundamentală a muzicii. Lirismul se manifestă și este perceput în muzică, teoretizarea lui însă o găsim în literatură.

Pe parcursul acestei incursiuni în dinamica lirismului literar, aproape că nu am întâlnit autor care să nu facă referire la muzică, direct sau indirect. Cu siguranță acești teoreticieni ai literaturii sesizează faptul că lirismul nu poate fi restrâns doar la domeniul literaturii, iar pentru o mai profundă înțelegere a fenomenului, analizează categoria liricului atât din perspectiva literară, cât și din cea muzicală: cele două ipostaze fiind atât de strâns legate încât nu pot fi despărțite, una nu poate face abstracție de cealaltă. Revenind la triada poezie-lirism-muzică, amintită mai devreme, observăm că lirismul se situează undeva la mijloc, ca element unificator și ca spațiu în care cele două arte se întâlnesc. Lirismul se identifică astfel cu terțul inclus din axioma lui Basarab Nicolescu, element care pune în legătură cele două nivele, ale poeziei și ale muzicii.

Urmărind principiile de bază ale poeziei și ale muzicii, nu putem nega sorgința comună a celor două arte, revendicate pe filiera armoniei și a măsurii. Aceste două componente, ritmul și armonia, pot fi considerate elemente organizatoare ale tuturor artelor dar și ale întregului univers,

în luptă împotriva haosului și a stărilor de dezordine. Din această idee pitagoreică reiese caracterul lor universal, ritmul artei reprezentând o metaforă a ritmurilor cosmice, ca unitate numerică a universului.

Melodia și armonia presupun prezența unei muzicalități specifice poeziei, iar muzica, guvernată de idee ne apare ca arta de a gândi prin sunete. Atât creația literară cât și creația muzicală sunt guvernate de un mesaj, de o *idee* ce apare ca o sinteză a conținutului spiritual. Înțelegerea unei opere literare sau muzicale trebuie să depășească aspectele unilaterale formaliste, descriptive și afectiviste și să le includă într-o sinteză superioară, luminată de o viziune filosofică.

Mesajul muzicii, fiind mai abstract și mai general, poate fi decodat în diverse feluri, calitate privită de unii ca un neajuns al limbajului muzical, însă fascinanta forță de atracție a frumuseții muzicale se află tocmai în această infinită generalitate. Principiile formative, morfologice și sintactice ale discursului muzical sunt manifestarea unor legi fundamentale ale gândirii, prin care mesajul muzicii devine mai clar. Repetarea unei teme în mod identic sau variat, opunerea unei idei cu alta contrastantă, continuitatea sau granița dintre secțiuni, toate reflectă un proces al gândirii în expunerea unei idei. Cu ajutorul versurilor însă, muzica dobândește o semnificație complexă și un plus de elocvență, fiind mereu influențată și transformată de literatură, de *ideea poetică*.

În cazul liedului, dacă luăm în considerare descendența lui literară și faptul că un lied se naște datorită atracției compozitorului față de un text, acesta auzind o muzică posibilă, suntem oarecum îndreptățiți să afirmăm că „la început a fost cuvântul”. Pe de altă parte, este evident că, prin intermediul muzicii, textul poetic este îmbogățit, limbajul muzical fiind o prelungire și o completare a limbajului poetic. Pentru a stabili întâietatea unui limbaj față de altul putem aduce argumente în favoarea ambelor teorii și anume dacă versul completează muzica sau muzica îmbogățește poezia. Această dilemă, în destinul poeziei și al muzicii, probabil va reprezenta o eternă aventură, însă nu cred că este exagerat să afirmăm că fuziunea muzică-cuvânt reprezintă o viziune superioară a gândirii.

În literatura română primele manifestări ale poeziei se află în strânsă legătură cu muzica, cu *cântecul*. Pornind de la versurile culese de Vasile Alecsandri, versuri care existau nu doar în forma literară, ci într-o formă sincretică, menite a fi cântate, cele două arte se despart, renunțând la forma muzicală. Genurile literar-muzicale ale folclorului precum balada, cântecul, doina sau

bocetul aspiră la o existență literară. Cu mențiunea că, de-acum nu mai vorbim despre creații populare, ci despre creații culte, prelucrări și îndreptări.

În creația autorilor studiați în cercetarea de față întâlnim preferințe pentru *cântece*. Această formă de poezie cunoaște o evoluție ce pleacă de la cântecul popular prelucrat de V. Alecsandri, la cântecul lui G. Coșbuc și O. Goga care imită poezia populară și ajunge la cântecul mai mult intelectual decât muzical al lui L. Blaga. Acesta este practic și parcursul artei muzicale, care în secolul al XX-lea își pierde „muzicalitatea” și devine din ce în ce mai intelectuală și atonală.

Cel care instituie o coordonată nouă este Mihai Eminescu, dar poezia lui nu are nevoie de acest apelativ, este ea însăși o muzică, o muzică absolută dincolo de sensul cuvintelor.

Deși capitolul destinat analizei textelor eminesciene este structurat pe subcapitole ce tratează fiecare în parte câte un aspect, criteriile de selecție a textelor și pasajelor, ca făcând parte dintr-o categorie sau alta, poate fi dificilă.

Același text are capacitatea de a se remarca poetic și muzical, prin echilibru și simetrie, prin efecte acustice, prin structură și desfășurarea ideilor, prin opțiunile ritmice și imaginile poetice realizate. Angrenând toate mijloacele de expresie posibile într-o țesătură fină și rafinată, este dificil să menținem separat aceste fire. Unde se termină repetiția și începe procesul de variațiune a unei teme, care e limita dintre simetria sonorităților și armonie, sau între ritmul prozodic și ritmul narațiunii poetice?

La Eminescu toate elementele întregului, ale formei și ale conținutului, se îmbină într-o potrivire perfectă, dozate cu măsură și rafinament. Probabil la aceasta se referea Tudor Vianu (1974) când spunea că armonia eminesciană nu trebuie căutată în ritm și efecte acustice, muzica fiind mult mai mult decât o simplistă „îmbinare de sonorități”, punct de vedere pe care îl susținem cu tărie. Cu toate acestea, sentimentul infinitului, al inefabilului și al măreției muzicii este realizat tocmai prin aceste „prozaice” mijloace: ritm, melodie, armonie, structură, etc.

În aceste condiții, o examinare atentă a unor astfel de aspecte devine necesară, cu condiția însă, de a vedea și dincolo de realizarea prozodică a poeziilor. Admitem ca justă opinia Ioanei Em. Petrescu, potrivit căreia armonia universului poetic eminescian se încadrează în legile armoniei universale, așa cum este ea descrisă de pitagoricieni: lumea ca ordine muzicală. Această calitate a versului se dezvoltă și evoluează spre o perfecțiune atât în sfera concretului cât și în cea a abstractului. Este încă o condiție ce dovedește superioritatea artei eminesciene.

În transpunerea versurilor pe muzică, compozitorii au încercat o translare a textului într-un alt limbaj, nu diferit și concurent, ci, mai curând complementar. Deși acest limbaj diferă de la o epocă la alta, de la un compozitor la altul, rămâne constant faptul că aceștia nu au putut face abstracție de anumiți invarianți pe care i-au menținut și menționat. În schimb, în funcție de nivelul de creativitate, de stilul personal, de gustul și tendințele vremii, au știut să dea o altă nuanță textului poetic, sau poate doar să sesizeze și să exploateze o latură a textului poetic ce exista în formă latentă. Este interesant de observat cum, pornind de la același text compozitorii au ajuns la rezultate diferite.

Ca forme de exprimare artistică, atât poezia cât și muzica, dețin aceleași resurse și mijloace de exprimare, cu posibilități egale. Pentru orice modalitate de exprimare a uneia dintre ele, se poate găsi un echivalent sau o modalitate de translare, depinde doar de forța creatoare a autorului, capabil să realizeze această translare.

Lucian Blaga manifestă un interes sincer și firesc față de arta muzicală, însă, doar la nivel teoretic. Probabil datorită formării sale, manifestă un interes viu pentru toate artele, însă pictura rămâne punctul său forte.

Poate nu întâmplător este mereu înconjurat de muzicieni valoroși: compozitorii Tudor Ciortea și Tiberiu Brediceanu, violonistul Mihai Constantinescu, și inclusiv cântăreața Maria Tănase, pe care o asculta cu plăcere în perioada petrecută la București.

Priceperea cu care utilizează în scrierile sale noțiunile muzicale, dovedește că este un bun cunoscător al pricipiilor muzicale de bază, însă pe un teritoriu mai specializat nu a dorit niciodată să se avânte. Cu toate acestea avem convingerea că nu-i lipsea capacitatea de a recunoaște și de a promova gândirea muzicală.

În ceea ce privește tematica textelor alese pentru a fi puse pe muzică, compozitorii au înclinat spre lirica peisagistă, de dragoste sau filosofică și mai puțin spre lirica socială și politică, asta în ciuda tuturor transformărilor și frământărilor prin care a trecut Transilvania la sfârșitul secolului al XIX-lea și în prima jumătate a secolului al XX-lea, textele patriotice sunt puține, raportate la numărul compozițiilor.

Liedul este cultivat pentru valoarea lui estetică și artistică, și nu este folosit ca o unealtă social-politică sau mijloc de propagandă, el își păstrează trăsăturile ce reprezintă însăși condiția liedului. Este nu doar un cântec, ci o formă de artă născută din uniunea a două arte, poezia și muzica.

Bibliografie selectivă

- *** *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*. (2001). Oxford University
- *** Academia Română. (2010). *Dicționar de termeni muzicali*. București, Editura Enciclopedică
- ALECSANDRI, Vasile. (1974). *Poezii*. București, Editura Minerva
- ANGHELESCU, M./IONESCU, C./LĂZĂRESCU, Gh. *Dicționar de termeni literari*. Editura Garamond
- BĂLAN, George. (1973). *Muzica și lumea ideilor*. București, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor
- BĂLAN, Ion Dodu. (1975). *Octavian Goga*. București, Editura Minerva
- BĂLU, Ion. (1995-1997). *Viața lui Lucian Blaga*. Vol I-IV, București, Editura Libra
- BLAGA, Lucian. (2012). *Opera poetică*. București, Editura Humanitas
- BLAGA, Lucian. (2011). *Trilogia culturii*. București, Editura Humanitas
- BLAGA, Lucian. (2012). *Hronicul și cântecul vârstelor*. București, Editura Humanitas
- CĂLINESCU, George. (1989). *Viața lui Mihai Eminescu*. București, Editura Minerva
- CĂLINESCU, George. (1941). *Istoria literaturii române. De la origini până în prezent*. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă
- CĂLINESCU, George. (1998). *Curs de poezie (Principii de estetică)*. Editura Universal Dalsi
- CĂLINESCU, George. (1976). *Opera lui Mihai Eminescu*. București, Editura Minerva
- CĂLINESCU, Matei. (1972). *Conceptul modern de poezie. De la romantism la avangardă*. București, Editura Eminescu
- CONE, Edward T. (1974). *The Composer's Voice*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press
- CONE, Edward T. (1989). "Words into Music: The Composer's Approach to the Text." In *Music: A View from Delft*. Ed. Robert P. Morgan, p.115-123, University of Chicago Press
- COSMA, Octavian Lazăr. (1983-1988). *Hronicul muzicii românești*. Vol. I-VII. București, Editura Muzicală
- COȘBUC, George. (1966-1982). *Opere alese. Vol. I-VI*, București, Editura Minerva
- COȘBUC, George. (1966). *Poezii I-II*. București, Editura pentru literatură
- DIACONESCU, Paula. (1957). „Repetiția, procedeu artistic în poezia lui M. Eminescu” în *Limbă și literatură III 1957*

- DIMOFTACHE, Veturia. (2003). *Marțian Negrea*. Iași, Editura Novum
- DINU, Mihai. (1986). *Ritm și rimă în poezia românească*. Cartea Românească
- DOGARU, Vladimir. (1982). *Eminescu muzician al poeziei. Enescu poet al muzicii*. București, Editura Ion Creangă
- DRĂGULESCU, Radu. (2004). *Limbaj și poezie în opera lui George Coșbuc*. Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”
- DUMITRESCU-BUȘULENGA, Zoe/SAVA, Iosif. (1989). *Eminescu și muzica*. București, Editura Muzical
- EMINESCU, Mihai. (1973). *Opere alese I-II*, ediție îngrijită și prefațată de Perpessicius, București, Editura Minerva
- EMINESCU, Mihai.(2003). *Integrala poetică. vol. I-IV* . București, Editura Minerva
- GAGELMANN, Hartmut. (2005). *Nicolae Bretan. Liedurile sale. Operele lui. Viața sa*. Cluj Napoca, Editura Tipoholding
- GENETTE, G. (1994). *Introducere în arhitect. Ficțiune și dicțiune*. București, Editura Univers
- GOGA, Octavian. (2010). *Poezii*. București, Biblioteca pentru toți, Jurnalul Național
- KIVY, Peter. (2009). *Antithetical Arts*. Oxford University Press
- KRAMER, Lawrence. (1984). *Music and Poetry: The Nineteenth Century and After*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press
- LESSING. (1971). *Laocoon sau despre limitele picturii și ale poeziei*. București, Editura Univers
- LOVINESCU, Eugen. (1926-1929). *Istoria literaturii române contemporane*. Vol. I-VI. București, Editura Ancora, S. Benvenisti&Co
- MANOLESCU, Nicolae. (2008). *Istoria critică a literaturii române*. Pitești, Paralela 45
- MANU, Emil. ed. (1966) *Muzică și literatură. Eseuri*. București, Editura Muzicală
- MICU, Dumitru. (1966). *George Coșbuc*. București, Editura Tineretului
- MICU, Dumitru. (2000). *Istoria literaturii române. De la creația populară la postmodernism*. București, Editura Saeculum
- NEMESCU, O. (1983). *Capacitățile semantice ale muzicii*. București, Editura Muzicală
- NICOLESCU, B. (1999). *Transdisciplinaritatea. Manifest*. Editura Polirom
- PEICU-MOLDOVAN, Adriana. (1977) *Eminescu și liedul românesc*. București, Editura Muzicală
- PETRAȘ, I. (2002). *Teoria literaturii*. Cluj Napoca, Editura Biblioteca Apostrof

- PETRESCU, Ioana Em. (2005). *Eminescu. Modele cosmologice și viziune poetică*. Pitești, Paralela 45
- POANTĂ, Petru. (1976). *Poezia lui George Coșbuc*. Cluj Napoca, Editura Dacia
- POP, Ion. (1981). *Lucian Blaga. Universul liric*. București, Cartea Românească
- ROMAN, Delia, (2008). *Elemente de limbaj și stilistica interpretării liedurilor lui Sigismund Toduță*, Cluj Napoca, Editura Risoprint
- SCARLAT, Mircea. (1982-1990). *Istoria poeziei românești, vol.I-IV*. București, Editura Minerva
- SCRUTON, Roger. (2009). *Understanding music. Philosophy and Interpretation*. Continuum, London, New York
- STEIN, Deborah/ SPILLMAN, Robert. (2010). *Poetry into Song: Performance and Analysis of Lieder*, Oxford University Press
- TARTLER, Grete. (1984). *Melopoetica*. București, Editura Eminescu
- TOHĂNEANU, G.I. (1969). „Valori artistice ale repetiției în poezia lui Eminescu” în *Studii de limbă, literatură și folclor*, Reșița
- VOILEANU-NICOARĂ, Ana. (1957). *G. Dima. Viața și opera*. Editura de stat pentru literatură și artă
- ZAMFIR, Constantin. (1974). *George Dima*, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor